

การพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
Development of Household Accounting System Under Sufficiency
Economy Philosophy with Participation of Community,
Nong Pa Krung Sub-district, Muang District, Chiang Mai Province

พรณนุช ชัยปิ่นชนะ^{1/}
Punnuch Chaipinchana^{1/}

Abstract: This research was Participatory Action Research (PAR). The purpose of this research aimed at analyzing household income and expenditure account, and factors contributing to success and failure of the household accounts. It also aimed at developing the process for household accounts with participation from the community. The sampling of this study was purposive sampling 25 households of Nong Pa Krung Sub-district. The data were collected by in-depth interviews and group discussion and actions by the PDCA cycle. The results showed most of the subjects had their regular income from their main jobs. They had no other extra jobs and had household debts. The problems of bookkeeping were that they did not do bookkeeping regularly due to lack of motivation and that they lacked true understanding of bookkeeping. The success factors of the household account were that the community should be encouraged to have a systematic thinking and motivation and to design household accounts which reflect the context of the community.

Keywords: Households account, sufficiency economy philosophy

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่านระบบบันทึกบัญชีครัวเรือน การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยสู่ความสำเร็จ และพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน ประชากรที่ศึกษาวิจัย คือ ครัวเรือนในพื้นที่ตำบลหนองป่าครั่ง ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 25 ครัวเรือน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อยและการลงมือปฏิบัติตามหลักวงจร P-D-C-A ผลการวิจัยสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ประจำจากอาชีพหลัก ไม่มีรายได้เสริมของครัวเรือน และมีภาวะหนี้สินครัวเรือน ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนคือไม่มีความสม่ำเสมอ และขาดแรงจูงใจในการจดบันทึก ไม่มีความเข้าใจในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้อง โดยปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือน คือ การส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สร้างแรงจูงใจ และการออกแบบสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

คำสำคัญ: บัญชีครัวเรือน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

^{1/}สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ จ.เชียงใหม่ 50000

^{1/}Department of Management, Faculty of Business Administration, Payap University, Chiang Mai 50000, Thailand

คำนำ

ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตำบลหนึ่งซึ่งได้รับผลจากการขยายตัวของเขตเมือง ทำให้เกิดการกลายสภาพจากสังคมชนบทในอดีตมาเป็น สังคมเมือง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าและ บริษัทร้านค้าขนาดใหญ่จำนวนมาก รวมทั้งเป็นที่ตั้งของ สถาบันการศึกษา ส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลของประชากร นอกพื้นที่ซึ่งเป็นประชากรแฝงที่มีวัตถุประสงค์หลักเพียง เพื่อต้องการพักอาศัยอยู่ใกล้กับที่ทำงานหรือทำกิจกรรม ในสถานประกอบการที่ตนเป็นลูกจ้างเป็นการชั่วคราว โดย ปัจจุบันมีสัดส่วนร้อยละประชากรแฝงต่อประชากรดั้งเดิม ราวร้อยละ 50 ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยทั่วไปของคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่งมีการ เปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าได้มีความพยายามรวมกลุ่มของ ประชากรดั้งเดิมซึ่งยังมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสามัคคีในหมู่คณะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและ กัน อีกทั้งการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง รวมทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเชียงใหม่ ร่วมกันส่งเสริมให้มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยส่งเสริมให้มีการพึ่งตนเอง ประกอบอาชีพเสริม ส่งเสริมการออมทรัพย์ การรวมกลุ่ม อาชีพเพื่อการพึ่งพาตนเอง เพื่อสร้างรายได้เสริมใน ครัวเรือนเป็นการสนองนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงและทำ ให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ การนำปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดการผลิตที่ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ ของคนในชุมชนต่าง ๆ จะทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจ ถึงแนวคิดพระราชปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ สามารถนำมาใช้จนเป็นวิถีชีวิตได้ (ประทีป และอภิรยา, 2556) เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนตำบล หนองป่าครั่งยังถือว่ามียาได้ไม่สูงมากนักและมีปัญหา ภาระหนี้สิน และในอดีตที่ผ่านมาได้มีความพยายามแก้ไข ปัญหาโดยการสนับสนุนให้ประชาชนทำการบันทึกบัญชี ครัวเรือน เนื่องจากการทำบัญชีครัวเรือนบัญชีครัวเรือน ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญในระดับปัจเจกชนและมีความ สำคัญอย่างยิ่งต่อการนำไปสู่การดำเนินชีวิตแบบ พอเพียง (นาพร, 2550) และเป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้

ปฏิบัติรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่าง รอบคอบ มีสติในการดำรงชีวิต แต่อย่างไรก็ตามผลการ ดำเนินการนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จ โดยพบว่ามี จำนวนครัวเรือนเพียงส่วนน้อยที่ทำการบันทึกบัญชี ครัวเรือน ดังนั้นโครงการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบันทึกบัญชี ครัวเรือน และใช้การปฏิบัติการด้วยวงจร P-D-C-A พัฒนา กระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนอง ป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน อันเป็นกลไกหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่งให้ ดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืนและมีฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มั่นคง ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมและได้กำหนดเป็นกรอบการวิจัยดัง ภาพที่ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่าน ระบบบันทึกบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยสู่ ความสำเร็จของกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนคนใน ชุมชนตำบลหนอง ป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือน คนในคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วน ร่วมของชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย คือหมู่บ้านในตำบล หนองป่าครั่งประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองอิน หมู่อ 1 บ้านบวกรกน้อย หมู่อ 2 บ้านบวกรกน้อยหมู่อ 3 บ้านหนองป่าครั่ง หมู่อ 4 บ้านแม่ควนเหนือ หมู่อ 5 บ้าน บวกรกใหม่ หมู่อ 6 และบ้านบวกรกน้อยริมควน หมู่อ 7 ใน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็น ตัวแทนครัวเรือนจากความสมัครใจ การคัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็น ประชากรดั้งเดิมของชุมชนที่มีทัศนคติที่ดี เห็นคุณค่าและมี

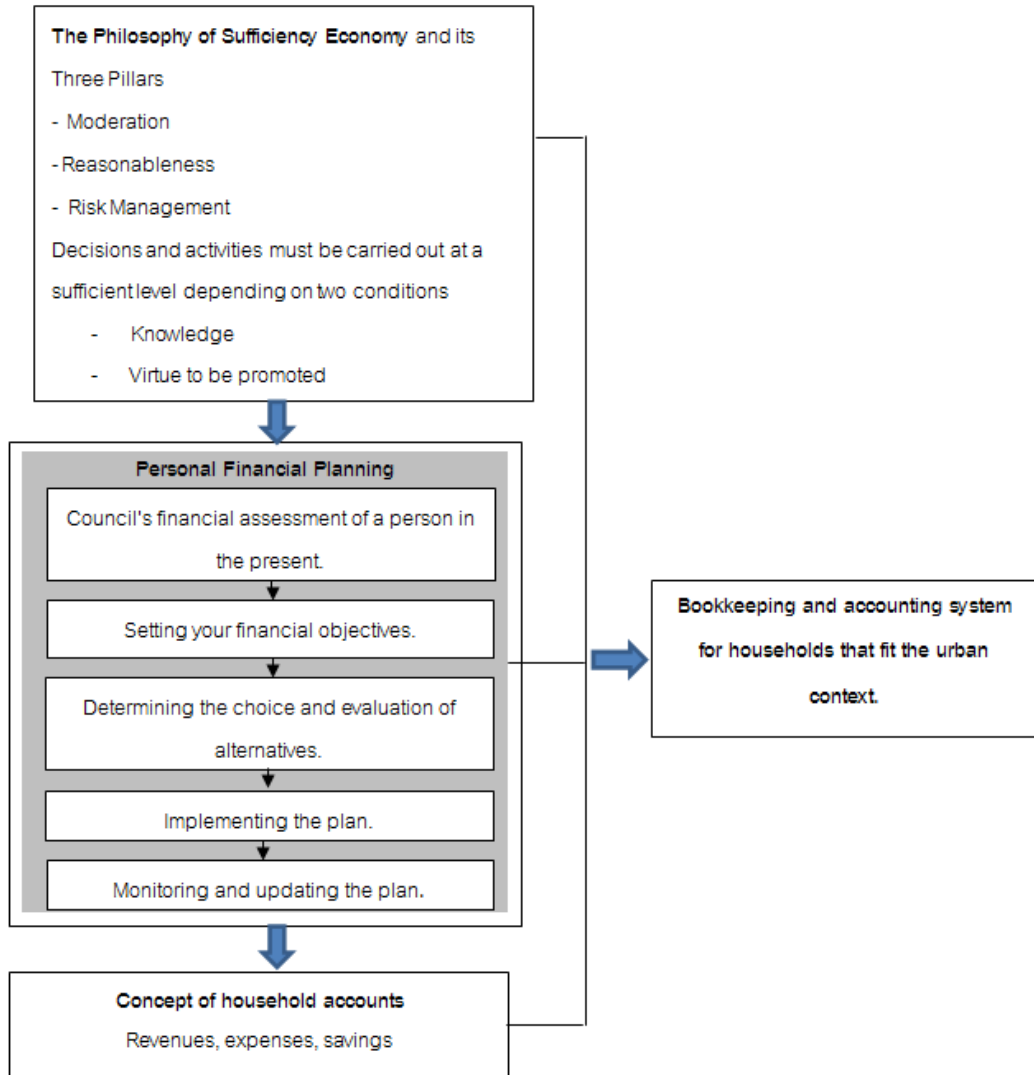

Figure 1 Conceptual framework

ความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนตลอดโครงการวิจัย รวมทั้งสิ้น 25 ครัวเรือน ประกอบด้วย ตัวแทนครัวเรือนบ้านบวกรอกใหม่ ตัวแทนครัวเรือนที่เป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านบวกรอกใหม่ และสมาชิกเทศบาล

ขอบเขตการวิจัย

วิธีการศึกษา

ระเบียบวิธีการศึกษาใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ใช้วิธีการศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในการหาแนวทางขับเคลื่อนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่ม

ตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน ถึง เดือนกันยายน 2555 ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการโดยแสดงดังภาพที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพทำโดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้ร่วมกับคนในชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคการบันทึกบัญชีครัวเรือนในอดีตจนถึงปัจจุบัน และการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของคนในชุมชนโดยใช้วงจร P-D-C-A ส่งผลให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพ

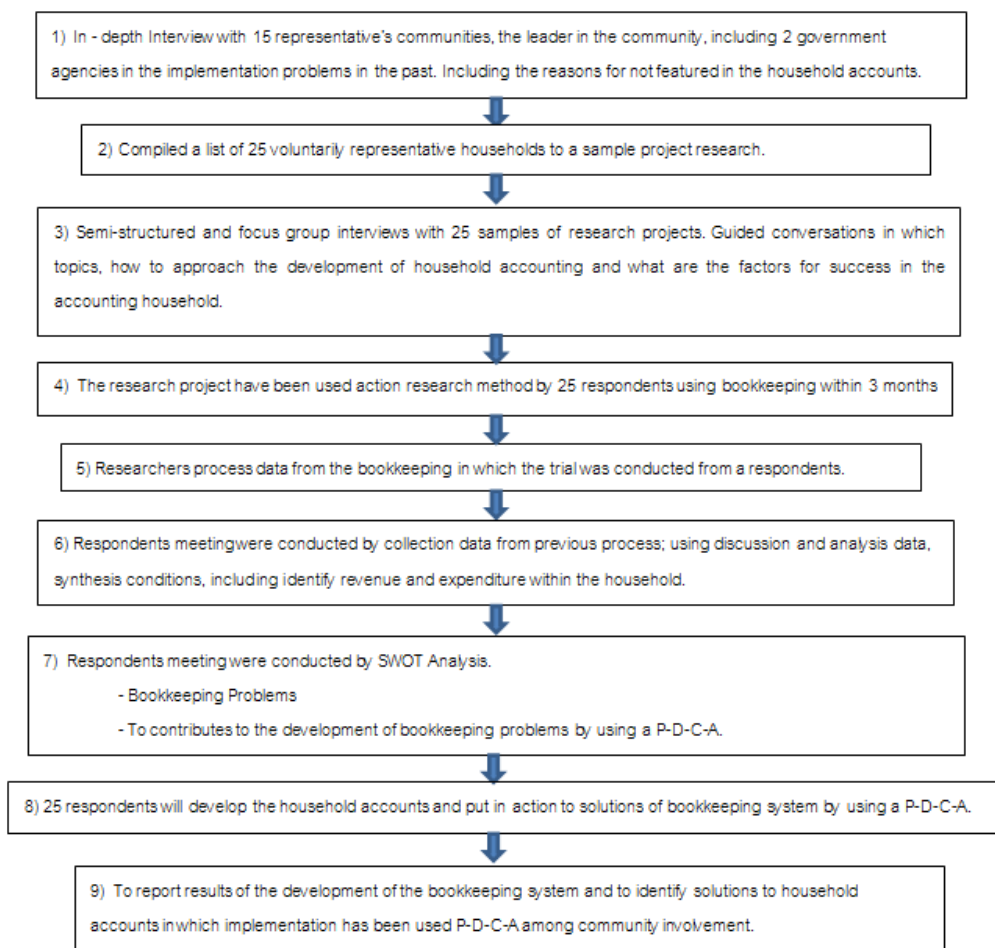

Figure 2 Procedure of this study

ในการบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ เกิดจัดการการเงินในครัวเรือนตามแนวทางของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง รวมทั้งเปรียบเทียบผลการศึกษาที่ได้กับวรรณกรรมที่ เกี่ยวข้อง เพื่อทำการวิเคราะห์หาความสอดคล้องและ ความแตกต่างของผลการวิจัยกับข้อมูลจากวรรณกรรม เหล่านั้น พร้อมทั้งเสนอแนวทางพัฒนากลไกกระบวนการ จัดการการเงินในครัวเรือนที่มีประสิทธิภาพ คนในชุมชน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยอยู่บนพื้นฐานของการเพื่อ การพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินการวิจัยการพัฒนาระบบการ จัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วิเคราะห์ สังเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่านระบบบันทึกบัญชีครัวเรือนคนใน ชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง สรุปผลได้ดังนี้

รายได้ครัวเรือน

ผลการศึกษาลักษณะที่มาของรายได้ครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ประจำจากอาชีพหลัก ได้แก่ การรับจ้าง เงินเกษียณอายุ เงินเดือนจากการรับราชการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นนอกจากรายได้นอกจากอาชีพหลักแล้วยังมีรายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุตรหลานส่งให้ รายได้ประจำจากเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ รวมทั้งเงินตอบแทนการเป็นสมาชิกสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม จึงไม่สามารถสร้างรายได้เสริมของครัวเรือน

รายจ่ายครัวเรือน

ผลการศึกษาลักษณะพฤติกรรมการรายจ่ายครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างอาศัยในเขตชุมชนเมือง ดังนั้นนอกจากรายจ่ายค่าอาหารแล้วยังมีรายจ่ายหลักที่สำคัญ คือ รายจ่ายด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า และน้ำประปา เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาวะหนี้สินครัวเรือนจากการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากมีรายรับไม่สมดุลกับรายจ่าย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการ P-D-C-A ได้แก่ การวางแผน (plan) การบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับทดลองโดยใช้สมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่จัดทำโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการทดลองบันทึกบัญชีครัวเรือน จำนวน 25 คน การปฏิบัติ (do) กลุ่มเป้าหมายการดำเนินการเพื่อให้การทดลองบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นเวลา 2 เดือน คือตั้งแต่เดือน มกราคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2555 การตรวจสอบ (check) คณะผู้วิจัยดำเนินการสำรวจติดตามการบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับทดลองโดยใช้วิธีมอบหมายให้คุณจิตตานาถ ปันโหว เป็น

บุคคลที่จะเป็นศูนย์กลางในการให้คำแนะนำและคอยกระตุ้นย้ำเตือนกลุ่มเป้าหมาย การตรวจสอบภายหลังสิ้นสุดระยะทดลองบันทึก หลังจากที่ถูกกลุ่มเป้าหมายได้ทดลองทำบัญชีครัวเรือนฉบับทดลองเป็นเวลา 2 เดือน ได้จัดประชุมร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อสรุปข้อดีและข้อด้อยของสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับทดลองเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนในการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับสมบูรณ์ ที่ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติจริง ในขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (act)

สรุปผลการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วย SWOT Analysis สรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง

คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน มีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน และมีความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ คนในชุมชนยอมรับว่าการบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นประโยชน์และสิ่งสำคัญต่อการจัดการการเงินครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จุดอ่อน

ถึงแม้ว่าจะยอมรับและเห็นประโยชน์ของการบันทึกบัญชี แต่ในทางปฏิบัติแล้วคนในชุมชนไม่มีความสม่ำเสมอ และขาดแรงจูงใจในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน คนในชุมชนไม่มีความเข้าใจในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้อง ไม่แยกบัญชีครัวเรือนออกจากบัญชีกิจการหรือธุรกิจ ไม่มีการประมวลผลข้อมูลจากการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนจึงทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการบันทึกบัญชีครัวเรือนมาวางแผนการเงินในครัวเรือน

โอกาส

เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง หน่วยงานของรัฐและสถาบันการศึกษาให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการเงินครัวเรือนเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง มีนโยบายและมาตรการรักษาให้เศรษฐกิจมีการ

เจริญเติบโตอย่างพอเพียง มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียง และจัดทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน

อุปสรรค

สมุดบันทึกบัญชีที่ได้รับมอบมาจากหน่วยงานบางหน่วยงาน ที่ใช้บันทึกในปัจจุบันมีขนาดไม่เหมาะสม ส่งผลให้ไม่สะดวกในการบันทึก นอกจากนั้นสมุดบันทึกบัญชีที่ได้รับมอบมาจากหน่วยงานบางหน่วยงานมีรูปแบบที่ไม่สะดวก สืบค้นและยากในการบันทึก ทำให้การบันทึกบัญชีในแต่ละครั้งต้องใช้เวลานาน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง โดยการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งให้ความรู้และส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สร้างแรงจูงใจ มีความเข้าใจการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้องและให้ความสำคัญกับวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือน การปรับปรุงสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของคนในชุมชน และใช้การชี้แนะจากบุคคลต้นแบบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน จากการวิเคราะห์โดยการจับคู่สภาพแวดล้อมใช้ TOWS Matrix ได้กลยุทธ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนของคนในชุมชนหนองป่าครั่ง ได้แก่ SO Strategies, WO Strategies, ST Strategies และ WT Strategies กลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ได้นำไปสู่การกำหนดกิจกรรมเพื่อดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 กิจกรรม ได้แก่

1) กิจกรรมอบรมวิธีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือน

2) กิจกรรมออกแบบปรับปรุงสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของคนในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านกระบวนการ P-D-C-A ดังภาพที่ 1

3) กิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการบันทึกบัญชีครัวเรือนโดยการชี้แนะจากบุคคลต้นแบบ และการทัศนศึกษาดูงาน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการรายจ่ายและเพิ่มรายได้ 3 กิจกรรม สรุปได้ดังนี้

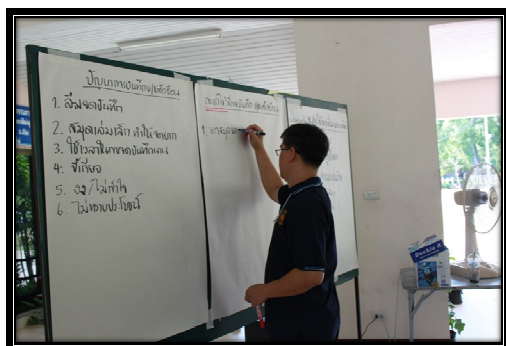
1) ผลกิจกรรมอบรมวิธีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือน ผลการดำเนินกิจกรรมการอบรมวิธีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือนโดยการใช้วิธีบรรยายและการฝึกปฏิบัติ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้อง คือต้องทำการแยกการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการบันทึกบัญชีกิจการ ต้องทำการจัดสรรรายการรับและรายการจ่ายครัวเรือนที่ร่วมกับกิจการ ต้องทำการประมวลผลรายรับและรายจ่ายเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมกรรับจ่ายในครัวเรือน รวมทั้งการแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเฉพาะตัวเพื่อให้สามารถบันทึกรายการรับจ่ายประจำวันได้อย่างครบถ้วน เช่น การพกสมุดจดเล่มเล็กและทำการลงบันทึกรายการรับจ่ายทันทีการเก็บใบเสร็จที่ได้รับจากร้านค้าและรวบรวมเพื่อทำการบันทึกลงในสมุดภายหลัง การจดบันทึกรายการรับจ่ายลงกระดานไวท์บอร์ดและรวบรวมเพื่อทำการบันทึกลงในสมุดภายหลัง ดังภาพที่ 2

2) ผลกิจกรรมออกแบบปรับปรุงสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของคนในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านกระบวนการ P-D-C-A ได้สมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของคนในชุมชนหนองป่าครั่ง ด้วยการออกแบบจัดทำสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนแบบรายเดือน โดยระบุรายรับประจำใน

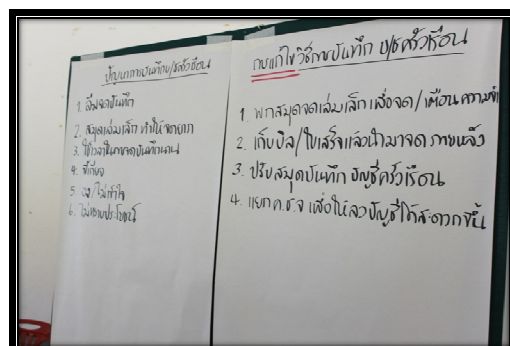
หน้าแรก และรายจ่ายให้บันทึกในแต่ละวันอยู่ในหน้าคู่ โดยทำการระบุรายจ่ายที่เป็นรายจ่ายประจำ โดยแบ่งเป็น 7 หมวดซึ่งผู้บันทึกจะสามารถลงบันทึกเฉพาะตัวเลข เพื่อง่ายต่อการบันทึกและเห็นภาพสรุปรายการรับ-จ่ายเป็นรายสัปดาห์ รวมถึงภาพรวมรายเดือนโดยยึดหลักการสำคัญในการออกแบบสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือน ได้แก่ ง่ายและสะดวกต่อการบันทึกบัญชี จัดรูปแบบของสมุดบันทึกฯ ให้สามารถบันทึกรายการรับจ่ายเป็นหมวดหมู่ เพื่อง่ายต่อการนำข้อมูลมาจัดกลุ่ม ประมวลผล และนำไปสู่การวางแผนการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และเสียค่าใช้จ่ายในการจัดทำน้อย ดังภาพที่ 3

3) กิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการบันทึกบัญชีครัวเรือนโดยใช้การชี้แนะจากบุคคลต้นแบบและ

การพัฒนาศึกษาดูงาน ที่ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนโพธิ์ทองเจริญ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ บุคคลต้นแบบ คือ คุณเจริญ ยกคำจุ หมอหินอาสาดีเด่นสถานีพัฒนาที่ดินเชียงใหม่ประจำปี 2550 กรรมการหมู่บ้านและประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ 100 % ได้ให้ข้อคิดเพื่อนำไปสู่การสร้างแรงจูงใจในการการบันทึกบัญชีครัวเรือน คือ การจดบันทึกบัญชีจะทำให้เกิดการสร้างวินัย เมื่อนำข้อมูลมาศึกษาย้อนหลังจะทำให้เราเห็นภาพรวมและได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากมายในการปรับปรุงการทำงาน ทำให้สามารถการค้นพบประเด็นเฉพาะที่สามารถนำไปแก้ปัญหาเฉพาะของพื้นที่ได้

3A

3B

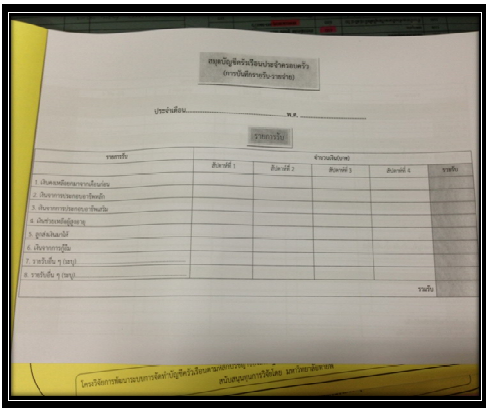

3C

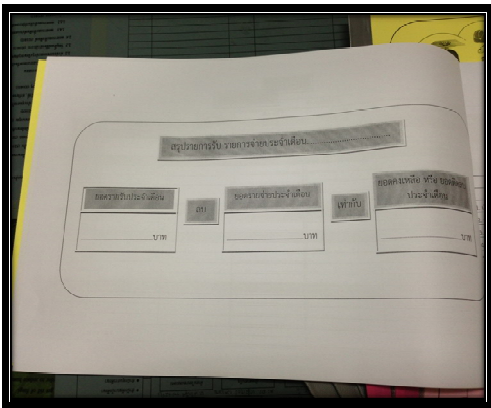
Figure 3 Respondents meeting were conducted bookkeeping problems and contributes to the development of bookkeeping problems by using P-D-C-A.

Figure 4 Respondents meeting were conducted by collection data from previous process using discussion and analysis data, synthesis conditions, including identify revenue and expenditure within the household

5A

5B

5C

Figure 5 Household accounting book was developed by using P-D-C-A.

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นำมาอภิปรายผลดังนี้

การศึกษาวិเคราะห์ สังเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่านระบบบันทึกบัญชีครัวเรือนคนในชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน พบปัญหาอุปสรรคด้านรายได้และรายจ่ายของคนในชุมชน โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างยังไม่มี ความเข้าใจพฤติกรรมการจ่ายของครัวเรือนอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ให้ความสำคัญในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างละเอียด ส่งผลให้ไม่สามารถนำไปสู่การวางแผนการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะมีรายได้ค่อนข้างแน่นอนจากอาชีพหลักจากการรับจ้างเงินบำนาญ เงินที่บุตรส่งมาให้รายเดือน และจากเงินช่วยเหลือจากรัฐ แต่หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่ารายได้ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อรายจ่าย และที่สำคัญ คือ ส่วนต่างระหว่างรายรับกับรายจ่ายมีแนวโน้มติดลบสูงขึ้นเนื่องมาจากการที่มีรายได้ค่อนข้างคงที่แต่ค่าใช้จ่ายและค่าครองชีพมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการที่ชุมชนหนองป่าครั่งเป็นชุมชนเมืองที่ต้องรับผลกระทบเต็มที่อยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลที่ตามมาอาจจะเป็นปัญหาต่อไปในอนาคตที่ต้องจำยอมตกอยู่ในสภาวะการเป็นหนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นหนี้ในระบบเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุจึงขาดคุณสมบัติในการก่อหนี้ในระบบ ดังนั้นการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตจึงนับเป็นการช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและลดทอนความรุนแรงของปัญหาในอนาคต สอดคล้องกับ อภิชาติ (2554) กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นข้อเสนอในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางของพุทธธรรมอย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากในพระราชดำรัสหนึ่งได้ให้คำอธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียง ว่าความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ระบบเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือ ก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน

ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมอีกบางส่วน สาเหตุที่แนวทางการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในขณะนี้ เพราะสภาพการดำรงชีวิตของสังคมทุนนิยมในปัจจุบันได้ถูกปลูกฝัง สร้าง หรือกระตุ้น ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัวในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต จนทำให้ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏจักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุดออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต และแนวทางการป้องกันปัญหาดังกล่าวคนในชุมชนจำเป็นต้องมีการจัดการเงินส่วนบุคคล ซึ่งการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนจะเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญที่จะทำให้การจัดการการเงินส่วนบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ นภาพร (2550) รายงานว่าการทำบัญชีครัวเรือนถือว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางการปฏิบัติสู่ความพอเพียง ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีการจดบันทึกข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่ได้มาพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับ และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อให้เกิดความพอดี สอดคล้องกับ ฉัตรมณี (2552) และสุคนธ์ (2551) พบว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนทำให้ประชาชนเข้าใจตระหนักในเรื่องการจัดการระบบการเงินในระดับครอบครัวให้เกิดประสิทธิภาพ และการบันทึกบัญชีครัวเรือนช่วยในการบริหารจัดการครอบครัว ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ช่วยในการวางแผนชีวิต รู้รายได้เพิ่ม รายจ่ายลด ไม่ยุ่งยาก ไม่เสียเวลา ช่วยให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนในด้านการเพิ่มรายได้นั้นก็มีความสัมพันธ์กับการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ สุพรรณิ (2551) ฉัตรมณี (2552) และ ศุภโชค และสมบุญ (2552) พบว่า การทำบัญชีครัวเรือนมีความจำเป็น และส่งผลทำให้มีเงินออมมากขึ้นอันเป็นผลมาจากการบันทึกรายรับรายจ่ายต่าง ๆ จะทำให้ทราบถึงสถานะการเงินของครอบครัวว่ามีความสมดุลกันหรือไม่ และเมื่อมีรายได้มากแต่รายจ่ายน้อยก็จะทำให้เหลือเงินอีกส่วนหนึ่งที่จะเก็บไว้เป็นเงินออมของครัวเรือนต่อไป โดยหลังการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น มีค่าใช้จ่ายลดลง มีหนี้สินลดลง และมีเงินออมเพิ่มขึ้น

โดยสามารถนำข้อมูลที่จัดบันทึกมาบริหารจัดการในการควบคุมพฤติกรรมการใช้จ่ายและยังเกิดกระบวนการมีการถ่ายทอดการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้บุคคลอื่น ในการที่ตำบลหนองป่าครั่งตั้งอยู่ท่ามกลางสังคมเมือง ส่งผลให้คนในชุมชนดำเนินชีวิตตามวิถีคนเมืองที่ต้องการความสะดวกสบาย จะเห็นจากการมีค่าใช้จ่ายหลักใกล้เคียงกับค่าอาหาร คือ รายจ่ายด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ ค่าไฟฟ้า น้ำประปา ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น จึงส่งผลต่อการลดความสำคัญในการออม ทำให้ระบบการจัดการเงินในครัวเรือนอ่อนแอ และครอบครัวขาดความมั่นคง เมื่อภาคครัวเรือนอ่อนแอย่อมส่งผลเป็นลูกโซ่ไปยังระดับคนในชุมชนและสังคมโดยรวมในที่สุด ซึ่งเป็นประเด็นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยปัญหาของประชาชน จึงทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนทุกระดับใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง สอดคล้องกับ สุนทร (2551) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล/ครอบครัว เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ครอบครัวนั้นคือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพไม่มีพันธภาพการอยู่กับสิ่งใด ระดับคนในชุมชนอันประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัว ที่มีความพอเพียงแล้วรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของบุคคลและชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีส่วนในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ตรงไปตรงมาตรวจสอบได้ ดำเนินงาน ด้วยความพอประมาณอย่างมีเหตุผล ไม่สนับสนุนการลงทุนจนเกินตัว ดำเนินงานอย่างรอบคอบ มีสติ ปัญญา อีกทั้งต้องมีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานของชุมชนให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนำมาสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ที่อาจเกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอก และมีการพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างคนในชุมชน ระดับรัฐหรือระดับประเทศเป็นลำดับ ดังนั้นการบันทึกบัญชีครัวเรือนจึงเป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างความตระหนักรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในครัวเรือนซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น

ของการสร้างสำนึกในคุณธรรมและการปรับปรุงความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ ซึ่งการดำเนินการบันทึกบัญชีครัวเรือนของคนในชุมชนหนองป่าครั่งเพื่อสร้างความตระหนักและการยอมรับของครัวเรือนถึงประโยชน์จากการบันทึกบัญชีครัวเรือนที่แสดงภาพพฤติกรรมในการใช้จ่ายในครัวเรือน ส่งผลให้คนในชุมชนหนองป่าครั่งมีความเข้าใจและรู้จักตนเองจากการบันทึกบัญชีครัวเรือน และสามารถวางแผนการเงินในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ไททอง (2551) ได้กล่าวถึงการทำบัญชีครัวเรือน มิได้หมายถึง การทำบัญชีหรือบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการบันทึกข้อมูลด้านอื่น ๆ ในชีวิต ในครอบครัวของเรา เป็นต้น และรพีพร (2550) พบว่าการจัดทำบัญชีครัวเรือนก่อให้เกิดการวางแผนเพาะปลูกผลิตผลทางการเกษตรว่าสิ้นค้าเกษตรชนิดใดสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวมากที่สุด เพื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในแต่ละปี โดยเฉพาะการกั๊ยมเงินจากทาง ธ.ก.ส. และสามารถส่งคืนตามกำหนด เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในการเพาะปลูกผลิตผลทางการเกษตรในฤดูกาลต่อไป เกษตรกรสามารถประเมินผลการลงทุนในแต่ละฤดูกาลว่าผลผลิตทางการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร ทำให้เกิดการวางแผนการใช้เงินอย่างมีวินัยและเป็นระบบ โดยเกษตรกรสามารถจัดทำบัญชีของผลผลิตจากเนื้อที่เพาะปลูก (ไร่) จำนวนต้นทุนของผลผลิต/ไร่ จำนวนปุ๋ย/ไร่ ควบคู่ไปกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน และปัญหาที่พบในการจัดทำบัญชีครัวเรือนมากที่สุด คือ ไม่ได้บันทึกอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีเวลา และไม่สามารถจดจำรายการรับจ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้ สอดคล้องกับผลการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างตำบลหนองป่าครั่ง พบปัญหาว่าคนในชุมชนไม่มีความสม่ำเสมอในการบันทึกและการบันทึกรายการรับจ่ายไม่ครบถ้วน ไม่ให้ความสำคัญกับการประมวลผล จึงขาดแรงจูงใจเกิดความท้อแท้ไม่เห็นประโยชน์ของการบันทึกบัญชีครัวเรือน อีกทั้งผู้สูงอายุบางคนต้องใช้เวลามากในการจดบันทึกเนื่องจากความไม่ชำนาญในการเขียน จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และกรณีครัวเรือนบางครัวเรือนที่มีการทำธุรกิจของส่วนตัวนั้นทำการบันทึกรายการบัญชีไม่ถูกต้องโดยไม่ทำการแยกบัญชีครัวเรือนจากบัญชีธุรกิจและไม่มีการสรุปยอด ดังนั้นคนในชุมชนจึงไม่สามารถใช้

ประโยชน์ของการบันทึกบัญชีครัวเรือนในการวางแผนทางการเงินได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรี (2551) พบว่า เกษตรกรถูกค่านาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร สาขาบางน้ำแรีว จังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่ ทำการบันทึกบัญชีไม่ถูกต้องเนื่องจากได้รับการฝึกอบรมไม่เพียงพอ นอกจากนั้นยังดำเนินการจดบันทึกการรับจ่ายไม่ครบทุกรายการและไม่มีการสรุปยอดเงินรวมของจำนวนเงิน และหลังจากการบันทึกบัญชีเกษตรกรไม่ได้มีการทบทวนรายการรับจ่าย ปัจจัยที่มีผลต่อการบันทึกบัญชีครัวเรือนคือ การจัดฝึกอบรมการจัดทำบัญชี การสาธิตการลงบัญชี การตรวจสอบติดตามการลงบัญชีอย่างต่อเนื่อง และเพื่อแก้ไขปัญหของการบันทึกบัญชีครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างตำบลหนองป่าครั่ง จึงทำการอบรมความรู้เรื่องการบันทึกบัญชีอย่างถูกต้องรวมทั้งการออกแบบสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วม จึงเป็นการส่งเสริมให้การบันทึกบัญชีครัวเรือนประสบความสำเร็จมากขึ้นและก่อให้เกิดการสนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างตำบลหนองป่าครั่งมีการจัดการการเงินครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

1. ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เช่น นักพัฒนาชุมชน นักส่งเสริมการเกษตร นายกเทศมนตรี สมาชิกเทศบาล และผู้นำชุมชน ต้องทำงานเชิงบูรณาการโดยไม่แยกส่วนกันเพื่อให้การพัฒนาคนในชุมชนเป็นไปอย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อย่างเป็นรูปธรรม เริ่มตั้งแต่การทำบัญชีครัวเรือน การนำข้อมูลจากการลงบันทึกบัญชีครัวเรือนไปสู่การกำหนดกิจกรรมลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม และใช้ทุนทางทรัพยากร ทุนทางภูมิปัญญา รวมทั้งทุนทางสังคมภายในชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่ม

2. เสริมสร้างระบบการจัดการการเงินในครัวเรือนที่มีสภาพครัวเรือนที่แตกต่างกัน ควรเริ่มจากการ

ให้ครัวเรือนควรรู้จักการวิเคราะห์พฤติกรรมการเงินในครัวเรือนที่ได้จากการจดบันทึกรายรับรายจ่าย เพื่อให้ทราบจุดอ่อนและจุดแข็งทางการเงินที่เป็นลักษณะเฉพาะครัวเรือน จากนั้นจึงจะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายทางการเงินด้วยตนเอง และการจัดกิจกรรมการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ที่สอดคล้องตามสภาพจุดอ่อนและจุดแข็งทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งจะทำให้การลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้บรรลุตามเป้าหมายทางการเงินของแต่ละครัวเรือน

3. ความสำเร็จในการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะต้องได้รับการกระตุ้นในหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่องจากบุคคลต้นแบบ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เช่น อาณาการบันทึกบัญชีครัวเรือนไปเป็นเงื่อนไขในการได้รับสิทธิต่าง ๆ เป็นต้น

4. การจัดทำบัญชีครัวเรือนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บันทึกจะต้องมีวินัยในการบันทึกการรับจ่ายทุกวัน นอกจากนั้นยังต้องประมวลผลข้อมูลจากการจดบันทึกบัญชีมาตั้งเป้าหมายในการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในรอบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรณิ กลางสวัสดิ์. 2552. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเงินของประชาชนที่จัดทำบัญชีครัวเรือน กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ ต.อ่างทอง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://tdc.thailis.or.th> (22 พฤษภาคม 2554).

ให้ทอง สิงห์รา. 2551. อบรมนักเรียนทำบัญชีครัวเรือน โรงเรียนชุมชนบ้านหนองบัวระเหว. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.thai_school.net/view_activities.php?ID=42103 (23 มิถุนายน 2552).

นาภาพร ลิขิตวงศ์ขจร. 2550. บัญชีครัวเรือน: เครื่องมือสู่เศรษฐกิจพอเพียง. วารสารศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 15(3): 25-29.

ประทีป พิษทองกลาง และอภิรยา นามวงศ์พรหม. 2556. ชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่เศรษฐกิจยั่งยืน. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(3): 1-6.

- ปราณี เนรมิตร. 2550. การศึกษาอิทธิพลของสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการทำบัญชีครัวเรือนเกษตรกรในเขตอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://tdc.thailis.or.th> (12 พฤษภาคม 2554).
- มยุรี กิม่วงสง. 2551. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://tdc.thailis.or.th> (22 พฤษภาคม 2554).
- รพีพร คำชุม. 2550. ความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือน: กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดน่าน. การค้นคว้าแบบอิสระระดับปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศุภชาติ แก้วทอง และ สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล. 2552. การประเมินผลการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตตำบลโย อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.grad.psu.ac.th/th/news_research/research_proceedings2009.php?ist=21 (12 พฤษภาคม 2554).
- สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต. 2551. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://tdc.thailis.or.th> (22 พฤษภาคม 2554).
- สุพรรณิ ดอนรับ. 2551. การทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://tdc.thailis.or.th> (22 พฤษภาคม 2554).
- สุเมธ ตันติเวชกุล. 2551. เศรษฐกิจพอเพียง. วารสารศึกษาศาสตร์ 19(3): 1-6.
- อภิชัย พันธเสน. 2554. เศรษฐกิจพอเพียง. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://th.wikipedia.org/> (12 พฤษภาคม 2554).